

Riječ urednika

Zamisao o zajedničkom slovensko-hrvatskom broju časopisa PILAR rodila se u intelektualnom krugu koji je predvodio danas nažalost pokojni dr. sc. Srećko Lipovčan. U živom su nam sjećanju naši poticajni razgovori o sadržaju posebnoga broja časopisa u kojem bismo iznijeli neke nove poglede na dio zajedničke nam prošlosti. Iako je posljednjih godina zanimanje povjesničara, osobito iz Slovenije, za slovensko-hrvatske odnose tijekom minulih stoljeća pojačano, ovaj je dvobroj našega časopisa prvi pokušaj da se rezultati istraživanja objedine u tematskom broju jedne znanstvene publikacije. Ujedno to je prvi konkretan rezultat sporazuma o suradnji između Znanstvenoistraživačkog centra Slovenske akademije znanosti i umjetnosti (ZRC SAZU) i Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, potpisanog 1. lipnja 2007. u Ljubljani. Njegujući znanstvenu suradnju dviju država, ZRC SAZU je iduće 2008. sklopio partnerstvo i s Hrvatskim institutom za povijest u Zagrebu. Stoga nije čudno što većina autora u ovome broju časopisa dolazi iz spomenutih institucija.

Sadržajno, autori su nastojali prije svega istražiti zajedničku prošlost u doba postojanja Habsburške Monarhije i Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Habsburško razdoblje, koje je trajalo sve do sloma Monarhije nakon završetka Prvoga svjetskog rata (1918.), imalo je svoju posebnu dinamiku u razvoju slovensko-hrvatskih odnosa: od »doba zdravica«, u kojima je Ivan Tavčar Slovence proglašavao »planinskim Hrvatima«, preko odgajanja mladih naraštaja Hrvatskoga katoličkog pokreta na »socijalnim tečajevima« Janeza Evangelista Kreka, pa sve do utemeljenja Hrvatsko-slovenske stranke prava, predvođene Ivanom Šusteršićem i Milom Starčevićem. O tim fenomenima političke suradnje u doba Austro-Ugarske Monarhije govori većina rasprava. No, »doba savezništva« dvaju naroda nije preživjelo promjenu državnopravnog okvira. Nakon nastanka Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca napuštali su se stari i tražili novi politički partneri, pri čemu se uvijek iznova spominje uloga Antona Korošca. Proturječnosti hrvatsko-slovenskih odnosa u prvoj južnoslavenskoj državnoj zajednici također su tema nekih ovdje objavljenih rasprava.

Kao osobitost ovoga hrvatsko-slovenskoga dvobroja ističemo njegovu višejezičnost. Naime sve tekstove objavljujemo na materinskim jezicima njihovih autora, ali i na — latinskom.

U PRILOZIMA donosimo Pilarov članak o pjesniku Francu Prešernu i Roguljin tekst o J. E. Kreku. U rubrici GRADIVO objavljujemo izvorni (latinski) tekst, ali prvi put i hrvatski prijevod, glasovite »Riječke spomenice« iz 1915. godine, na čije je tumačenje potrošeno mnogo crnila u slovenskoj i hrvatskoj historiografiji. Kao i dosad, donosimo prikaze, ocjene i osvrte na novija historiografska i publicistička izdanja.

Nadamo se da je slovensko-hrvatski dvobroj časopisa PILAR tek prvi korak u realizaciji sličnih međunarodnih znanstvenih projekata.

U Ljubljani i Zagrebu, rujna 2009.

Andrej Rahten

Zlatko Matijević

Uredniška beseda

Zamisel o skupni slovensko-hrvaški številki časopisa PILAR se je rodila v intelektualnem krogu, ki ga je vodil danes žal že pokojni dr. Srečko Lipovčan. V živem spominu so nam ostali številni vzpodbudni pogovori o vsebini posebne številke časopisa, v kateri bi predstavili nekatere nove poglede na del naše skupne preteklosti. Čeprav se je v zadnjih letih interes zgodovinarjev, posebno v Sloveniji, za slovensko-hrvaške odnose v preteklih stoletjih okrepil, je ta dvojna številka časopisa prvi poskus združitve rezultatov raziskav v tematski številki znanstvene publikacije. Obenem je to prvi konkreten rezultat sporazuma o sodelovanju med Znanstvenoraziskovalnim centrom Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) in Inštitutom družbenih ved Ivo Pilar, podpisanega 1. junija 2007 v Ljubljani. ZRC SAZU je nadaljeval z vzpodbujanjem znanstvenega sodelovanja dveh držav s tem, da je leta 2008 sklenil partnerstvo tudi s Hrvaškim inštitutom za zgodovino v Zagrebu. Zato ni čudno, da večina avtorjev v tej številki časopisa prihaja iz omenjenih institucij.

Vsebinsko so avtorji poskušali predvsem raziskati skupno preteklost v obdobju habsburške monarhije in Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Habsburška doba, ki je trajala vse do zloma monarhije po koncu prve svetovne vojne (1918), je imela v razvoju slovensko-hrvaških odnosov posebno dinamiko: od »dobe napitnic«, v katerih je Ivan Tavčar Slovence razglašal za »planinske Hrvate«, preko vzgoje mladih generacij hrvaškega katoliškega gibanja na »socialnih tečajih« Janeza Evangelista Kreka, pa vse do utemeljitve Hrvaško-slovenske stranke prava pod vodstvom Ivana Šusteršiča in Mileta Starčevića. O teh fenomenih političnega sodelovanja v času habsburške monarhije govori večina razprav. Toda »doba zavezništev« dveh narodov ni preživela spremembe državno-pravnega okvira. Po nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je prišlo do zapuščanja starih in iskanja novih političnih partnerjev, pri čemer se vedno znova omenja vloga Antona Korošca. Protislovja hrvaško-slovenskih odnosov u prvi južnoslovanski državni skupnosti so prav tako tema nekaterih tukaj objavljenih razprav.

Kot posebnost te hrvaško-slovenske dvojne številke izpostavljamo njeno večjezičnost. Vsa besedila smo namreč objavili v maternem jeziku avtorjev, tudi v latinščini.

V PRILOGAH najdemo Pilarjev članek o pesniku Francetu Prešernu in Roguljev tekst o J. E. Kreku. V rubriki GRADIVO objavljamo izvirno (latinsko) besedilo, prvič pa tudi hrvaški prevod znamenite *Reške spomenice* iz 1915. leta, za interpretacijo katere je bilo porabljenega že veliko črnila v slovenskem in hrvaškem zgodovinsopisju. Kot doslej pa prinašamo predstavitev, ocene in odzive na novejšo historiografske in publicistične izdaje.

Menimo, da je slovensko-hrvaška dvojna številka časopisa PILAR šele prvi korak pri ureničevanju podobnih mednarodnih znanstvenih projektov.

V Zagrebu in Ljubljani, septembra 2009

Zlatko Matijević

Andrej Rabten